

Česko-lužický věstník

číslo 11-12
listopad-prosinec 2019
ročník XXIX

Marjana Domaškojc

Ruprajcht se póra

Prjedk gódami, wy žišetka,
se cowa nam wót ruprajchta,
až jo juž stary, brodaty,
na gniłe žiši górnicy.

Na šmjaty wjacor pšechada
wón tam a how tek pod wokna,
pón pilne žiši bjatuju,
te gniłe pak se schowaju.

A gaž wón wence klinkoco
a grimotajcy do jšpy žo,
pón dobrym dawa jabłuka,
na njeplecných jo brjazycy.

Gaž wy jog rědnje pšosyšo,
wam gódy wšake pšinjaso:
Tym žowckam pupku, kólebki
a gólcam bubon, kóniki.

Tej mašerce, tej pšinjaso
wón rědne crjeje, šople zgło,
tek bjertlik dobreg kafeja
a nankoju pó kwaršika.

Přijde ruprajcht

Děti, Vánoce se blíží,
do snů se nám ruprajcht plíží:
starý je, má vousy bílé,
pilným přeje, trestá líné.

Když se Štědrý večer stmívá,
pod okna nám přicházívá;
pak se pilné děti modlí,
líné se zas schovat chodí.

A když začne zvonit venku,
dovnitř vejde za chvilenu,
pak jablka hodným dává,
na zlobivé metlu tahá.

Tomu, kdo ho pěkně prosí,
všelijaké dárky nosí:
dívčám panny, kolibčičky,
hochům bubny a koníčky.

A co máma, co dostane?
Teplé šaty, botky pěkné,
dobrého kafe balíček,
táta tabáku paklíček.

*Z dolnolužickosrbského originálu otištěného v antologii
Chrestomatija dolnosrbskego pismowstwa (ed. Frido Měšk,
Berlin 1957, str. 318) přeložila Zuzana Bláhová-Sklenářová.*

*Okno kostela sv. Mikuláše v Budyšině, v jehož zříceninách se nachází
hřbitov Mikławš. Kostel byl pobořen při obléhání Budyšina v říjnu
roku 1620, foto Jan Zdichynec.*

Z DOMOVA

► **Skupina Pančicy-Kukow v Praze** – V sobotu 7. září navštívilo Prahu padesát lužickosrbských hostů původem ponejvíc právě z Pančic a samozřejmě sousedního Kukowa. Po předchozí domluvě byl přátelům připraven následující program: prohlídka historické budovy Národního divadla (kvůli dešti v nezvyklém pořadí) od střechy s vyhlídkou na Pražský hrad po sklepení k výstavce základních kamenů divadla, procházka Prahou (zejména Malou Stranou) po stopách Lužických Srbů pod vedením Radka Čermáka, následně prohlídka Lužického semináře s přednáškou o jeho historii v prostorách SPL v podání Lukáše Novosada a potom oběd, přichystaný předsednictvem a dalšími členy SPL v sále Kontaktní kanceláře Svobodného státu Sasko v prvním patře domu. Veškerý turistický výklad probíhal k potěše hostů lužickosrbsky – třebaže průvodkyně ND Lenka Hubáčková hovoří perfektně německy, zůstala u češtiny a její projev tlumočil do lužické srbštiny Radek Čermák. Doslova nadšení zavládlo nad obědovým menu, servíroval se pravý český maďarský guláš se šesti a samozřejmě české pivo. Dodejme, že lužickosrbští přátelé s obdivem vyslechli informaci o tom, že SPL činí veškerou svou aktivitu dobrovolně; pobouření a nesouhlas vyvolala informace, že knihy do Hórnikovy knihovny si SPL kupuje, místo aby je z produkce nakladatelství Domowina dostávala. Toto pohoršení o pár dní později přátelé vyjádřili ve své zprávě o výletu i na stránkách *Serbských Nowin*, přičemž slíbili, že několik knih do Prahy pořídí ze svého jako poděkování za výlet. I my děkujeme.

NoLu

► **Úvodní přednáška Roku Lužických Srbů** – V Liberci ji v pátek 20. září na pozvání spolku SAL přednesla Eliška Oberhelová, prostory poskytla tamní Krajská vědecká knihovna. Přednáška nazvaná prostě *Lužice a Lužičtí Srbové* trvala hodinu a půl a zhruba čtyřicítka posluchačů zaujala například možnost naučit se základní konverzační fráze lužickosrbsky nebo zazpívat si v lužické srbštině několik známých českých písní.

NoLu

► **Schadźowanka v Lužickém semináři v Praze** – O víkendu 20. až 22. září přijela do Prahy skupina třiceti pěti lužickosrbských studentů z domowinské župy Jana Skaly – Zwjazk serbskich studowacych, aby v Lužickém semináři nacvičovala vystoupení na listopadový kabaret Schadźowanku. V posledním desetiletí k tomu došlo podruhé, poprvé v roce 2013; v jiných letech byl spolek na výjezdu třeba v Polsku (v České republice byla zvažována i jiná místa než Praha, dojde na ně ale až příště). Letos stu-

Petr Jan Vinš sloužil pro lužickosrbské hosty bohoslužbu v kostele sv. Vavřince na Petříně, foto Lukáš Novosad.

Lužickosrbští studenti z domowinské župy Jana Skaly spolu se svými mentory a členy SPL v Lužickém semináři, foto Clemens Škoda.

Během schadźowankového víkendu se toho hodně snědlo, ale také vypilo, foto Lukáš Novosad.

denti pracovali ve třech skupinách: vystoupení nacvičoval pěvecký sbor pod vedením Symana Hejdušky, své vydání chystala pod supervizí Fabiana Kaulfürsta „redakce“ festivalové ročenky *Šeršeň*, označované s nadsázkou za „jediný i kritický orgán lužickosrbského studentstva“, a třetí skupina pod dohledem Michała Cyže připravovala na kabaret multimediální výstupy. Vedoucí všech skupin byli s přístupem studen-

tů k práci spokojeni – ačkoli pozorovatel činnosti redakční party si musel pesimisticky povzdychnout, že jazyková kompetence mladých mluvčích v lužické srbštině je nedostatečná. Cit pro slovanskou řeč už ani mezi elitou není samozřejmý a jazyk se tvaroslovím, syntaxí i slovníkem víc a víc posouvá k saské němčině. Nezbyvalo než obdivovat Kaulfürstův citlivý učitelský přístup ke svěřencům, které neustále trpělivě opravoval a vše jim vysvětloval, a také že studenti skutečně využívali toho, že pracují v Hórnikově lužickosrbské knihovně a co chvíli sáhli do její příruční části, kde jsou uloženy potřebné gramatiky a slovníky. – Kromě přípravy vystoupení studenti samozřejmě stíhali volnočasový program, sestávající především ze zpěvu lužickosrbských lidových a populárních písní i ze slágrů světového repertoáru. Zpívalo a hrálo se v pátek a v sobotu v hlavním sále SPL dlouho do noci, což neušlo pozornosti kolemjdoucích Pražanů ani turistů, kteří postávali za okny Lužického semináře. Se zájmem probíhající produkci poslouchali i si ji natáčeli na mobilní telefony (škoda, že nikoho nenapadlo vybírat do klobouku od přihlížejících peníze, sešlo by se jich nemálo). Jelikož u zpěvu vyprahne, vypilo se za celý víkend na třicet lahví vína a šestnáct bas piva – přičemž se ukázalo, co je největší kulturní rozdíl mezi Čechy a Lužickými Srby, totiž že ti druzí s gusem pijí teplé pivo a první na ně kvůli tomu nechápavě hledí a brblají, proč tedy je chladnička napěchována hnědými kuželkami, když o ně nikdo nestojí. O studenty bylo snad dostatečně postaráno i stran jídla (patří se poděkovat pekařkám Daně Novosadové a Alici Křížové, že napekly několik plechů buchty, jejichž množství v sobotu

ještě rozšířil příspěvek Clemense Škody z pekárny v Chrósćících). Aby studenti nebyli ochuzeni o nedělní bohoslužbu, byla pro ně domluvena v Starokatolické katedrále sv. Vavřince na Petříně, kde ji tak jako každou neděli sloužil Petr Jan Vinš (mj. člen SPL), jenž neopomněl do svého kázání, do četby z Písma i mezi zpěvy přidat lužickosrbské pasáže a písně. Po bohoslužbě přítomné hosty pozval na kávu, čaj a koláček a přemlouval je, ať jezdí do Prahy každý týden, protože je mu potěšením mít na mši plný kostel. Závěrem víkendů vedoucí spolku Damian Dyrlich poděkoval předsednictvu SPL a dalším pořadatelům za skvělou organizaci víkendů, předal jim jako dar domácí med z Lužice a vyřezávaný lipový list, na rubu podepsaný všemi účastníky exkurze. Všichni se prý do Lužického semináře i do Prahy zase rádi vrátí.

NoLu

► **Čtení Lubiny Hajduk-Veljkovićowé v Lužickém semináři** – Tato úspěšná lužickosrbská spisovatelka vystoupila v Praze v neděli 22. září po více než deseti letech a přečetla ukázkou ze svého prozatím posledního románu, detektivky nazvané *Módré buny* (Modré bobule). Úryvek zazněl také v českém převodu, který pro tuto příležitost pořídil Radek Čermák. Celé čtení se odehrálo v rámci programu víkendového pobytu lužickosrbských studentů ze župy Jana Skaly, takže autorka vystoupila zhruba před

V plném sále Lužického semináře četla ze svého románu Lubina Hajduk-Veljkovićowa a český překlad Radek Čermák, foto Lukáš Novosad.

šedesátkou posluchačů, z nichž většinu tvořili právě studenti z Lužice. Ti tak díky paralelní četbě ve dvou jazycích měli možnost přesvědčit se, jak rozumějí češtině. Čtení bylo prokládáno lužickosrbskými písněmi v podání studentů, na konci pořadu proběhla s autorkou beseda.

NoLu

► **Pytko v Lužickém semináři** – V rámci koncertního turné dvou písničkářů, Bernda Pittkuninge ze Dolní Lužice a Jana Řepky z Prahy, se měl jeden z jejich koncertů odehrát také v Lužickém semináři (26. 9.). Řepka ale kvůli těžké chřipce musel svou účast odříci a celý večer tedy zůstal na Pitt-

Pytko opět vystoupil v Lužickém semináři, foto Eliška Oberhelová.

kuningsovi, kterého Lužičtí Srbové a jejich přátelé znají jako Pytku. Tento dolnolužickosrbský písničkář předvedl své autorské písně i některé překlady (např. Gerharda Gundermanna, protože právě na semináři k jeho tvorbě, kde písničkáři různých jazyků překládali jeho písně, se Pytko s Řepkou seznámili) a prokládal je zajímavým vyprávěním nejen o písních samých (což pomohlo k jejich porozumění, i když celý program tlumočil Radek Čermák), ale také třeba o aktuálním dění v Lužici. Záznam koncertu je uveřejněn na youtube kanálu SPL.

Ondřej Šrámek

► **Pamětní deska lužickosrbského gymnázia ve Varnsdorfu** – Ve čtvrtek 3. října 2019 byla na budově varnsdorfského gymnázia ve Střelecké ulici 1800 odhalena pamětní deska dnes již legendárního lužickosrbského gymnázia. Letos totiž uplynulo 70 let od chvíle, kdy tato první lužickosrbská střední škola v dějinách ukončila výuku ve Varnsdorfu a byla nucena se přestěhovat do Liberce. Skončily tehdy pro mladé studenty a studentky ze srbské Lužice „zlaté Warnočanské časy“, jak na studia v našem městě později s velkou nostalgií vzpomínali. Jak by ne – bylo krátce po válce a oni přišli ze zničeného a hladového Německa, kde byl jejich národ tvrdě potlačován. V Československu se z nich stali takřka přes noc opečovávaní přátelé. A lužickosrbské gymnázium se zásadní měrou postaralo o výchovu a vzdělání první poválečné generace lužickosrbské inteligence. Z té následně vzešli vědci, učitelé, lékaři, hudebníci, spisovatelé a novináři. Ti všichni se v rodné Lužici postarali o uchování a rozvoj lužickosrbského jazyka a kultury po druhé světové válce.

O obnovu lužickosrbského školství v poválečném Československu se zasloužili

především Ústřední matice školská v Praze (ÚMŠ) a varnsdorfský odbor Společnosti přátel Lužice. Největší podíl na tom měli předseda ÚMŠ v Praze JUDr. František Stašek, českolipský školní inspektor ve výslužbě Josef Maštálko a ředitel Městské školy ve Varnsdorfu Karel Macků. Vše začalo již 26. listopadu 1945 ve Varnsdorfu uspořádáním obchodního a zemědělského kurzu pro lužickosrbské studenty. V srpnu roku 1946 byl otevřen kurz pro nové lužickosrbské učitele a kurz při obchodní škole.

Začátky lužickosrbského gymnázia nebyly jednoduché. První školní rok 1945–1946 byl zahájen až v neděli 2. prosince 1945 v České Lípě. Spolkové lužickosrbské reálné gymnasium Ů.M.Š v České Lípě, jak zněl plný název školy, vyučovalo ve třech třídách 61 studentů, ale jen v jedné z nich se vyučovalo výlučně lužickosrbsky. Zanedlouho se ukázalo, že v České Lípě není pro vyučování Lužických Srbů dostatek prostoru a proto se v prosinci 1946 škola přestěhovala do Varnsdorfu. V té době měla již čtyři třídy s 80 studenty. Tady škola působila půldruhá roku, tedy od ledna 1947 do srpna 1949, kdy se na poslední školní rok své existence v ČSR musela přestěhovat do Liberce. Tam byly v září otevřeny již jen dvě třídy s 21 studenty. Škola dostala název Staškovy lužickosrbské pobočky gymnasia v Liberci a její činnost byla ukončena k 30. červnu 1950.

Největší počet lužickosrbských studentů tedy prošel Varnsdorfem. Kupříkladu k 31. prosinci 1947 jich zde bylo zaznamenáno celkem 184, z toho 106 v pěti třídách lužickosrbského gymnázia. Od září 1947 toto gymnázium užívalo čestný název Staškovo spolkové lužickosrbské reálné gymnasium Ů.M.Š ve Varnsdorfu. V únoru 1948 však došlo v Československu k zásadní politické změně a v důsledku toho bylo rozhodnuto školu zestátnit. Nejjednodušší bylo převést ji pod nedaleké rumburské gymnázium. Další školní rok tedy škola působila pod již třetím názvem jako Reálné gymnasium v Rumburku – Staškovy lužickosrbské pobočky ve Varnsdorfu.

Loňský návrh (srpen 2018) varnsdorfského sorabofila Milana Hrabala na zřízení pamětní desky v roce 2019 byl vyslyšen libereckým spolkem Societas Amicuum Liberec (SAL), který aktuálně organizuje rok lužickosrbské kultury v Liberci. Zástupci SAL se na realizaci této desky dohodli s vedením gymnázia a především s majitelem budovy, jímž je město Varnsdorf. Vzhledem k výše zmíněné „názevové smrti“ se organizátoři rozhodli, že na varnsdorfské pamětní desce bude jen obecná informace o existenci lužickosrbského gymnázia bez konkrétních názvů. Vytvoření desky bylo svěřeno zkušenému varnsdorfskému rytci Jiřímu Trebatickému.

Dopoledne před slavnostním odhalením pamětní desky přijeli do Varnsdorfu zástupci SAL Jana Vančatová a Tomáš Breň. S nimi dorazila i čtveřice tehdejších lužickosrbských studentů: zakladatel projektu

revitalizace lužické srbštiny Witaj Jan Bart, chirurg Jan Brězan, literární vědec a sorabista Helmut Faska a zubní lékař Jurij Kubica. Současný ředitel gymnázia Jiří Jakoubek je provedl školou. Pánové si s chutí prohlédli „své“ učebny a aulu a zavzpomínali na různé příhody ze studentského času. Na závěr prohlídky školy se setkali se studenty z dějepisného kroužku. Všichni přítomní obdivovali dobrou češtinu čtyř vzácných hostů. Jejich emotivní vzpomínání na varnsdorfská studia před sedmdesátí lety bylo nejen zajímavé a poučné, ale nepostrádalo vtip. Na dotaz, jaký si pamatují nejveselejší zážitek, odpověděl pan Bart tehdejším vtipem: hádankou „jaký je rozdíl mezi partyzánem a partyzánkou?“. Odpověď byla prostá: partyzán na seně spí a partyzánka je senem naplněna (jednalo se o cigaretu značky Partyzánka). Na závěr pánové z Lužice zazpívali českou píseň *Andulko šafářova*, která v Lužici zlidověla pod názvem *Hančička wowčerjowa*.

Po skončení besedy poseděli a podebatovali při kávě u ředitele školy. Poté se odebrali ke vchodu do gymnázia, kde společně odhalili pamětní desku. Před stržením roušky Milan Hrabal připomněl význam lužickosrbského období v českém pohraničním městě. Po něm krátce promluvil varnsdorfský místostarosta Roland Solloch a liberecká Jana Vančatová. Deska byla odhalena krátce před půl dvanáctou.

Závěrem své návštěvy Varnsdorfu se hosté z Lužice vypravili k dalším místům, která byla spojena s jejich zdejšími studiemi: k internátu Lutna (dnes sídlo bytového družstva Průkopník č. p. 454 v ulici Štefánikova) a červené vile (dnes vila TOSu č. p. 586 v ulici Kmochova). Rovněž je zajímaly domy, v nichž pobývali lužickosrbský hudební skladatel Bjarnat Krawc a jeho dcera grafická a malířka Hanka Krawcec. Jedná se o vilu č. p. 2408 v ulici B. Krawce, na které je umístěna pamětní deska připomínající skladatelův pobyt, dům č. p. 2056 v ul. Jiřího z Poděbrad, kde B. Krawc 25. listopadu 1948 zemřel, a budovu fary č. p. 471 na náměstí E. Beneše, kde měla Hanka Krawcec malý byt s ateliérem. Na domě je pamětní deska připomínající tuto umělkyni.

Poté delegace odjela do České Lípy a dále do Liberce, kde na druhý den byla mimo jiné odhalena pamětní deska na budově, kde lužickosrbské gymnázium absolvovalo svůj poslední český školní rok.

(Pozn. autorů: V historické části textu autoři vycházeli mimo jiné z těchto zdrojů: Melichar Jaroslav: *Kronika lužickosrbského gymnasia v ČSR*, rukopis 1990; Hrabal Milan: *Varnsdorf – české okno do Lužice*, Městská knihovna Varnsdorf, 2011; Juricová Vladimíra: *Lužickosrbská gymnázia v ČSR po 2. světové válce*, diplomová práce, 2014; Šůla Jaroslav: *Lužickosrbské školství v severních Čechách po II. světové válce*, in *Pro Lusatia*, Opole, 2018)

Fr. Liecht, gr

Převzato z internetového časopisu
vybezek.eu (28. 10. 2019)

► **Rok Lužických Srbů v Liberci** – V pátek 4. října byl v Liberci zahájen dlouho připravovaný *Rok Lužických Srbů*. Organizuje jej spolek *Societas Amicum Liberec* (SAL) ve spolupráci s Krajskou vědeckou knihovnou v Liberci, Domowinou, SPL a dalšími subjekty. Akce je naplánována na školní rok 2019/2020 (s přesahem do konce kalen-

Poslední čtyři žijící lužickosrbsští studenti libereckého gymnázia Jurij Kubica, Helmut Faska, Jan Bart a Jan Brězan odhalili na bývalé budově školy pamětní desku, foto Jan Myšák.

dárního roku 2020), kdy si připomínáme sedmdesát let od doby, kdy jeden školní rok fungovala na libereckém gymnáziu lužickosrbská třída. Slavnostnímu zahájení předcházela čtvrteční návštěva čtyř posledních žijících studentů ve Varnsdorfu a v České Lípě, kde gymnázium také působilo. V pátek pak „čtyři poslední mohykáni“, jak se sami nazvali, spolu s delegací z Domowiny a celým zájezdním autobusem z Lužice dorazili do Liberce. Pro výletníky byl připravený zajímavý program exkurze po městě (a také do moderní Krajské vědecké knihovny, na jejímž místě do tzv. křišťalové noci roku 1938 stála synagoga a nyní je její součástí synagoga nová, což má poukazovat právě na nutnost dialogu a mezikulturní spolupráce). Čtyři bývalí studenti Jurij Kubica, Helmut Faska, Jan Bart a Jan Brězan, předsedkyně spolku SAL Libuše Vítová, hlavní organizátorky Jana Vančatová a Tomáš Breň, představitelé Domowiny a SPL byli přijati na liberecké radnici primátorem Jaroslavem Zámečnickem. Odpoledne pak byla na budově bývalého gymnázia, kde dnes sídlí jedna z fakult Technické univerzity v Liberci (TUL), odhalena pamětní deska připomínající působení lužickosrbského gymnázia. Zazpíval k tomu sbor *Cum decore*, který později hudebně obohatil slavnostní zahájení Roku Lužických Srbů v aule TUL. Tam se na podiu vystřídal řada řečníků, kteří všichni přáli hodně zdaru nejen projektu, ale také česko-lužickosrbským přeshraničním kontaktům. Promítal se dokumentární film *To byla pěkná věc. Lužickosrbská gymnázia v Československu (1945–1950)* o působení lužickosrbských studentů v Li-

berci, který byl s přítomnými pamětníky v uplynulém roce natočen (celé rozhovory s nimi jsou otištěny ve stejnojmenné knize). Vyvrcholením večera byl koncert 1. lužickosrbské kulturní brigády, Lužickosrbského národního souboru a skupiny Malte-Rogacki-band, kteří společně provedli pop oratorium *Hradiště* od Měrcína Weclicha

a Madleny Nasticcyny. V následujícím roce se nejen liberečtí zájemci o Lužici mohou těšit na spoustu přednášek, výletů, na koncerty a výstavy, jejichž program čtenáři ČLTV již obdrželi.

elobe

► **Pražský výlet hudební skupiny Horjany** – Skupina se do českého hlavního města vydala o víkendy 4. a 5. října. Sobotní program byl po předešlé dohodě připraven následovně: pod vedením Lukáše Novosada se začalo prohlídkou Vyšehradu včetně baziliky svatého Petra a Pavla a vyšehradského hřbitova – to vše s důrazem na vyprávění o nejstarších českých dějinách. (Jelikož ale výlet vyšel na dny po úmrtí Karla Gotta, zajímal se skoro každý intenzivně o to, kde jsou v Praze pietní místa, kde bude smuteční rozloučení se zpěvákem a kde bude potom pohřben. Staré dějiny se tak po celou dobu exkurze plynule prolínaly s těmi aktuálními.) Následoval oběd v restauraci v centru města a procházka Malou Stranou po

Lužickosrbská skupina Horjany navštívila Prahu a podívali se i na Vyšehrad, foto Lukáš Novosad.

stopách Lužických Srbů pod vedením Radka Čermáka, který skupinu přivedl na malé pohostění do Lužického semináře. Zde oba průvodci vyprávěli o historii domu, v němž nejeden z hostů byl poprvé. V sobotu večer potom skupina měla domluveno vystoupení v Hostinci U Kalicha, kde zadarmo (respektive za večeři) hrála a zpívala ostatním hostům restaurace k jídlu a pití.

NoLu

► (KP 13. 10.) **Po stopách sv. Zdislavy** – Ženy, které se starají o ralbický kostel, se ve čtvrtek 3. října autobusem vypravily na výlet do Čech po stopách svaté Zdislavy z Lemberka. Na výpravu je pozval ralbický farář Štěpán Delan. Výletnice navštívily dominikánský klášter v Jablonném v Podještědí, kde se zúčastnily bohoslužby; po ní jim jeden z dominikánských řeholníků vložil dějiny kláštera sv. Vavřince, který v polovině 13. století založila právě sv. Zdislava. Dále si prohlédly prostory baziliky a ostatky svěťce. Po obědě pokračovaly do Sloupu v Čechách, kde navštívily skalní hrad, který sloužil místním jako útočiště v čase nebezpečí.

► **Krabatovský večer** – Ve čtvrtek 10. října se v Kontaktní kanceláři Svobodného státu Sasko konaly dvě přednášky o Krabatovi a prezentace a ochutnávka produktů spojených se značkou *Krabat*. Po úvodní zdravici vedoucího kanceláře Davida Michela promluvil autor biografie Johanna von Schadowitze, kulovský rodák a genealog Hans-Jürgen Schröter na téma „Úvod k historickým kořenům pověsti o Krabatovi a k výzkumu o původním Krabatovi“. Přednášející detailně představil lingvistické, historické, literární a mytologické zdroje fenoménu Krabat a na mnoha detailech přesvědčivě a soudě dle reakcí publika pro leckoho objektivně doložil, že kromě lužickosrbského a německého Krabata existuje také český a polský, že každý z těchto čtyř má svůj reálný předobraz i že původ jména Krabat je u každého z nich jiný, ale nakonec se obdivuhodně shoduje. – Jako druhý přednášející promluvil na téma „Dnešní působení legendy o Krabatovi“ Reiner Deutschmann, předseda sdružení *KRABAT – Spolek pro regionální rozvoj ve dvojjazyčné Lužici* a nositel Saské občanské ceny (Sächsischer Bürgerpreis) za své společensko-sociální nasazení. Představil historii „svého“ spolku, jehož vznik byl prý motivován snahou oživit region Lužice něčím původním, místním, přitom celoněmecky i příhraničně vyhledávaným; prezentoval projekt krabatovské cyklostezky, propojující příběh Krabata v podání Otfrieda Preusslera s lužickosrbskými i lužickými pamětihodnostmi, projekt komplexu krabatovského mlýna v Černém Chlumci i rozšiřující se sortiment regionálních produktů stále populárnější značky Krabat (pivo, uzeniny, sýry, bylinný likér...), o jejíž certifikaci je mezi místními potravinovými producenty dnes už velký zájem. Součástí večera byla také prohlíd-

ka putovní výstavy malíře Jörga Tausche „KRABAT – Jak se statečný Chorvat stal dobrým lužickosrbským čarodějem“. Pořadem hosty provázal Wolfgang Kraus aneb „skutečný“ čaroděj Krabat z mlýna v Černém Chlumci. Přednášky byly tlumočeny do češtiny.

NoLu

► **Lužičtí Srbové jako most mezi českým a německým PEN klubem v Praze** – Na 40. svátek lužickosrbské poezie (více v ČLV 9-10/2019) navázalo setkání české a německé pobočky Mezinárodního PEN klubu v Praze. Během odpoledne účastníci debatovali o ohrožení demokracie a svobody slova (více o této diskusi, o jejích závěrech a také plánech na další společné kroky se dočtete v článku Dany Mojžíšové *Je ve střední Evropě ohrožena svoboda slova?* z 29. října 2019 na webu Českého centra Mezinárodního PEN klubu), poté se konal literární večer v Lužickém semináři. Program probíhal trojjazyčně: česky, německy a lužickosrbsky, autoři prezentovali své texty v originálech a jejich „přeshraniční“ kolegové ke každé-

ry faktu zachytila osudy několika polských válečných vězeňkyň a jejich následné osudy. Hrou na kytaru a zpěvem doprovázel čtení předseda českého PEN klubu Jiří Dědeček.

elobe

Z LUŽICE

► (NC 12. 9.) **Kopání brambor jako za starých časů** – Folklorní sdružení v Bórkowech a sdružení domowinské mládeže udržují staré selské tradice. Tentokrát na poli místního zemědělce sklízeli brambory bez moderní techniky. Ženy a muži v pracovních krojích byli vybaveni pouze motykami a proutěnými košíky.

► (KP 22. 9.) **Nový a obnovený kříž v Pančicích-Kukowě** – Farář Daniel Dzikiewicz posvětil v neděli 15. září v Pančicích-Kukowě dva kříže. U příležitosti svěcení se shromáždilo okolo 120 věřících z obce a okolí. Jeden nechali letos obnovit manželé Cyžovi – původně jej dala postavit Hana Požerjowa roku 1902. Kříž nese lužickosrbský nápis „Kryšce kraluj nam“. Druhý kříž ne-

Milan Hrabal, Simone Triederová, Bronislava Volková, Harald Gröhler, Milena Fucimanová, Agnieszka Lessmannová a Benedikt Dyrlich po čtení v Lužickém semináři, foto archiv Benedikta Dyrlicha.

mu doplnili překlad. Pořadem provázeli lužickosrbský básník Benedikt Dyrlich a našim čtenářům dobře známý Milan Hrabal z Varnsdorfu, tlumočil Ivo Harák, taktéž člen SPL a překladatel jak z němčiny, tak lužické srbštiny, dále četli Milena Fucimanová, Bronislava Volková, Petr Kukal a německy Agnieszka Lessmannová, Simone Triederová a Harald Gröhler. Zazněla poezie i próza, ale zaujala také prezentace knihy Simone Triederové, která v knize *Zelle Nr. 18* ve spolupráci s historikem Larsem Skowronským na pomezí beletrie a literatu-

chali nově zřítit manželé Fabian a Jadwiga Kaulfürstovi. Samotný kříž má ovšem svou dlouhou historii, původně se jednalo o náhrobní kříž stojící na hřbitově v Chróscicích a je na něm napsáno „Požohnuj nas z wyso-ka“, což je začátek stejnojmenné duchovní písně.

► **Budyšínský úspěch na 6. saské bohemidě** – Ta se konala 26. a 27. září v Mařidolu. Přihlásilo se 53 saských žáků, kteří se učí česky, a soutěžili v kategoriích A1, A2, B1 (němečtí studenti bez slovanského pozadí)

Budyšíňští češtináři čekají na vyhlášení výsledků, foto Jana Štillerová.

a A1+, A2+, B1+ (studenti se slovanským pozadím, tedy Lužičtí Srbové, ale také třeba Poláci, Rusové atd.). Kromě studentů Lužickosrbského gymnázia v Budyšině se letos zúčastnili studenti sedmi dalších saských škol. Soutěžící prokazovali své znalosti češtiny jak písmem (psaní textu a textové úkoly), tak ústně (rozhovor a prezentace připraveného tématu), přičemž při dialogu s nimi hovořili čeští studenti z Turnova. Bohemiádu organizují Veronika Hauptová ze Schillerova gymnázia v Pirně a Bärbel Bachová (LaSuB Radebeul), členy poroty jsou učitelé češtiny z celého Saska. Budyšíňští studenti dosáhli skvělých výsledků: němečtí studenti Ella Lois Schulze (sedmý ročník) získala 1. místo v kategorii A1 a Elias Kummer (osmý ročník) 3. místo v kategorii A2, lužickosrbsští studenti Jakub Mark (sedmý ročník) získal 2. místo v kategorii A1+ a Johana Hadanec (osmý ročník) 1. místo v kategorii A2+. Ocenění jim předali Dieter Herz ze saského ministerstva školství a Lenka Konšelová, zástupkyně české generální konzulky v Drážďanech. Volný čas soutěžící využili k navazování kontaktů s českými studenty a společně se naučili píseň *Byl jeden pán*, která se tak stala „hymnou“ letošní bohemιάdy.

red

► (KP 6. 10.) **Premiéra oratoria *Hrodziščo*** – Sbor 1. lužickosrbské kulturní brigády, orchestr Lužickosrbského národního souboru, Malte Rogacki se svou skupinou a Lužickosrbský folklorní soubor Wudwor v sobotu 28. září poprvé předvedli v chróscické Jednotě oratorium *Hrodziščo* z pera Měrćina Weclicha a Madleny Nasticcyny. Koncert dirigoval Friedmann Böhm. Zájem o představení byl veliký, sál byl zcela zaplněn – diváci bez předem rezervovaných lístků se do něj vůbec nedostali a museli odejít s nepořízenou.

► (NC 24. 10.) **Delegace braniborského Spolku pro dolnoněmeckou řeč v Dolní Lužici** – Návštěvu Dolní Lužice připravilo a financovalo braniborské ministerstvo kultury, referát 14 pro záležitosti církví, Lužických Srbů a dolnoněmčiny. Zástupci dolnoněmeckého sdružení postupně navštívili dolnolužickosrbské instituce. Velkou inspirací pro ně byla např. dolnolužickosrbská redakce RBB nebo Jazykové centrum Wi-

taj. Podle vyjádření dolnoněmeckých hostů Lužičtí Srbové ve svém úsilí postoupili mnohem dále. Braniborsko leží na okraji dolnoněmeckého jazykového území. Uživatelé dolnoněmčiny se podobně jako Dolnolužičtí Srbové potýkají s úbytkem aktivních uživatelů jazyka.

► (PB 2019/12) **Po 230 letech opět lužickosrbská bohoslužba v Luborazi** – 27. října 2019 se u příležitosti zahájení výstavy pod širým nebem, věnované lužickosrbským dějinám Luboraze, konala v tamním „venkovském“ kostele lužickosrbsko-německá evangelická bohoslužba. Liturgie, zpěvy, čtení, dvě kázání, modlitby a požehnání, to vše bylo dvojazyčně. Duchovní byli noví místní farář Wolfgang Krautmacher a lužickosrbský farář Cyril Pjeh z Berlína, další přítomní (bylo jich celkem 92) se podíleli na čtení a hudbě. Atmosféra byla na všech stranách velmi otevřená a vstřícná. – Na vernisáži výstavy pak přednášela Madlena Norbergowa o lužickosrbských dějinách města, promluvili také další hosté: zástupce konsistoře, okresu, starostka Luboraze. Kurátor výstavy Andreas Weigelt přiblížil její vznik a poděkoval všem, kdo se na ní podíleli. Výstava potrvá asi půl druhého roku a vyjde k ní publikace. – Městečko Luboraz dnes leží těsně za hranicí lužickosrbského sídelního území. Na náměstí stály vedle sebe dva kostely: gotický městský a menší „srbský“ pro vesnické obyvatelstvo, na jehož místě vznikla v 19. století novogotická novostavba. Ta stojí dodnes, zatímco městský kostel byl zničen za druhé světové války.

zbs (doplněno podle internetových zdrojů)

► **O hornolužických knihovnách ve Zhořelci** – Ve dnech 1. a 2. listopadu 2019 se v tzv. barokním domě v Niské ulici ve Zhořelci (Barockhaus Neißstraße) v sále odpůrce nacistického režimu, malíře a spisovatele Johanna Wüsta konalo pravidelné podzimní zasedání Hornolužické společnosti nauk (Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften, zkráceně OBLGdW). Společnost založená již v roce 1779 se řadí mezi nejstarší učené společnosti střední Evropy vůbec. Původně se zajímala o otázky vlastivědné, přírodovědné, archeologické či jazykovědné a etnografické, v současnosti se věnuje hlavně regionální historii a osvětové činnosti v Horní Lužici. Společnost čítá v současnosti asi 200 členů z Německa i zahraničí. Její členové se scházejí nejméně dvakrát ročně – vždy na jaře probíhá spíše organizační setkání, kde jsou mj. představovány i práce mladých badatelů věnované lužickým tématům, první či druhý listopadový víkend potom „odbornější“ kolokvium, jež bylo vloni zasvěceno historickým knihovnám i moderní historické práci. Jednání přitáhlo nejen řečníky z Horní Lužice, ale též z širších oblastí Německa. Kai Wenzel (Kulturhistorisches Museum Görlitz) představil sbírky uměleckých předmětů a rarit ze slavné Milichovy knihovny ve Zhořelci, jež dnes tvoří součást

knihovny OBLGdW, Lupold von Lehsten (Institut für Personengeschichte Bensheim) se zabýval rekonstrukcí knihovny šlechtické rodiny Stolberg-Roßlach, Sylke Kaufmanová (Städtische Sammlungen Kamenz) se věnovala rekonstrukci Lessingovy soukromé knihovny uložené dnes v Lessingově muzeu v Kamenci. Tamní radniční knihovnu představil Thomas Binder (Stadtarchiv Kamenz). Martin Munke (Sächsische Landes- und Universitätsbibliothek Dresden, zkráceně SLUB) představil prameny a literaturu k Horní Lužici uchovávané ve sbírkách saské zemské knihovny a přístupy k jejich digitalizaci. Část materiálu se tam dostala přirozenou cestou, např. již jako součást saské královské knihovny, část byla direktivně převedena z městských lužických knihoven po druhé světové válce (např. z velmi bohaté knihovny Christiana Weiseho v Žitavě). Mj. je tam uložena i pozůstalost někdejšího ředitele zemského archivu v Budyšině Martina Reuthera († 1975), jednoho z mála badatelů, jenž dokázal povědomí o historické Horní Lužici udržovat i v dobách totalitního režimu. V současné době je online přístupná řada tištěných historických saxonik, rukopisných pramenů i regionální časopisy. Cornelia Brielová (Berlin) představila knihovnu *Publikationsstelle Berlin Dahlem*, které shromažďovalo literaturu a prameny rozptýlené v důsledku průběhu i konce druhé světové války, kdy i nacisté přemísťovali řadu knihoven. Knižní sbírky byly potom velmi složitě transportovány po celém Německu i ve druhé polovině čtyřicátých let. Mj. se zmínila i o jednáních československého a německého ministerstva zahraničí ohledně předání zabavených knih a knihoven, mezi nimiž mohla být snad i část knihovny Lužického semináře či knihovna Mačice Serbskeje. Sr. Tadeja Selnackec (klášter Mariina Hvězda) potom představila výjimečně bohatý archiv a knihovnu svého domovského kláštera, o které sama od roku 2004 pečuje. Začlenila je do souvislosti vztahu cisterciáků ke knihám a zmínila některé ztráty mariensternské knihovny: např. jeden díl důležitého lekcionáře Arnolda Míšeňského ze 13. století, majetku kláštera, zabavili po druhé světové válce úředníci pražské Národní knihovny, část sbírek byla prodána roku 1985 saské zemské knihovně, řada knih zanikla i vinou nevědomosti a nepozornosti. Knihovna ani archiv v Mariině Hvězdě dosud nejsou zcela katalogizovány – přitom se v tomto archivu nachází 378 listin! Sr. Tadeja představila též nejcennější ze zhruba dvou set středověkých rukopisů, jež jsou dnes v Mariině Hvězdě – přes všechny ztráty – uchovávané. Některé z nich vznikly v Praze ve 14. století. Na její vystoupení navázal autor této zprávy, který se pokusil navzájem srovnat marienthalskou a mariensternskou klášterní knihovnu především z hlediska starých tisků (1500–1800) tam dochovaných a zhodnotil jejich mimořádný význam v rámci knihoven ženských klášterů vůbec. Christoph Mackert (Universitäts-

archiv Leipzig, Handschriftenzentrum der Universitätsbibliothek Leipzig) představil několik digitalizačních projektů, které se věnovaly rukopisným sbírkám Horní Lužice, totiž knihovně budyšínské kapituly, knihovně farnosti v Jauernicku a kláštera v Mařidolu (St. Marienthal). Lipská knihovna je v digitalizačních projektech velice důležitá v rámci celého Německa, kde existuje pět dalších center zabývajících se rukopisy (Berlín, Mnichov, Stuttgart, Frankfurt nad Mohanem a Wolfenbüttel). Během katalogizačních a digitalizačních prací byly objeveny i dosud neznámé rukopisy a systematický výzkum a rozsáhlé databáze umožňují i do budoucna dosud jen velmi obtížně realizovatelné rešerše, např. srovnávání příspěvků v textech či zlomků knižních vazeb. Tak byl např. objeven žaltář z dominikánského kláštera v Łukowě (Luckau) někdy z doby kolem roku 1500, kde se zachoval začátek milostného dopisu, dnes uznávaný jako nejstarší písemný doklad lužické srbštiny. V Mařidolu byl důkladně objasněn

původ některých rukopisů, např. graduálu (sign. F 1/3) původem z Čech. Konstantin Hermann (SLUB) se věnoval společnému projektu vratislavské a drážďanské knihovny, v jehož rámci byla mj. již online zpřístupněna řada rukopisů ze Zhořelce, které jsou dnes uloženy v univerzitní knihovně ve Vratislavi v důsledku transportu na konci druhé světové války (např. sbírka světoznámého mystika původem z Alt-Seidenbergu u Zhořelce Jakuba Böhmeho či kronika zhořeleckého purkmistra Jana Hasseho). Velmi ocenil hladce probíhající spolupráci mezi polskými a německými knihovníky. V tuto chvíli se plánují i badatelské výjezdy do knihoven a archivů Ruské federace, kde lze též očekávat řadu cenností z historické Horní Lužice (a pochopitelně i Lužice Dolní a Slezska). Grit Richter-Laugwitzová (vedoucí Archivverbund Bautzen) konečně představila digitalizační projekty (zprístupnění listin), jež provádějí spojené archivy v Budyšině (archiv městský a státní), v rámci projektu Archivrecherche 2.0.

Mj. se pozastavila i u rozdílu pracovních metod archivářů a knihovníků a načrtla úskalí digitalizace archivního materiálu, který je pochopitelně mnohem rozsáhlejší než knihovny. Spojený budyšínský archiv je i organizačně v rámci Německa výjimkou – vzniknout mohl díky politické vůli a podpoře budyšínské samosprávy v devadesátých letech minulého století.

Jan Zdichynec

Z NĚMECKA

➤ (KP 27. 10.) **Spolkový řád za zásluhy českému knězi** – Český katolický teolog a sociolog Tomáš Halík obdržel Záslužný řád Spolkové republiky Německo za mnohaleté zásluhy o česko-německé smíření. Vyznamenání předal v pondělí 21. října německý velvyslanec Christoph Israng.

Z Nowého Casniku podává Josef Blažek, z Katolského Posola Kryštof Peršin a z Pomhaj Bóh Zuzana Bláhová-Sklenářová.

TÉMA

O věcech posledních: SPL za druhé republiky a její zánik

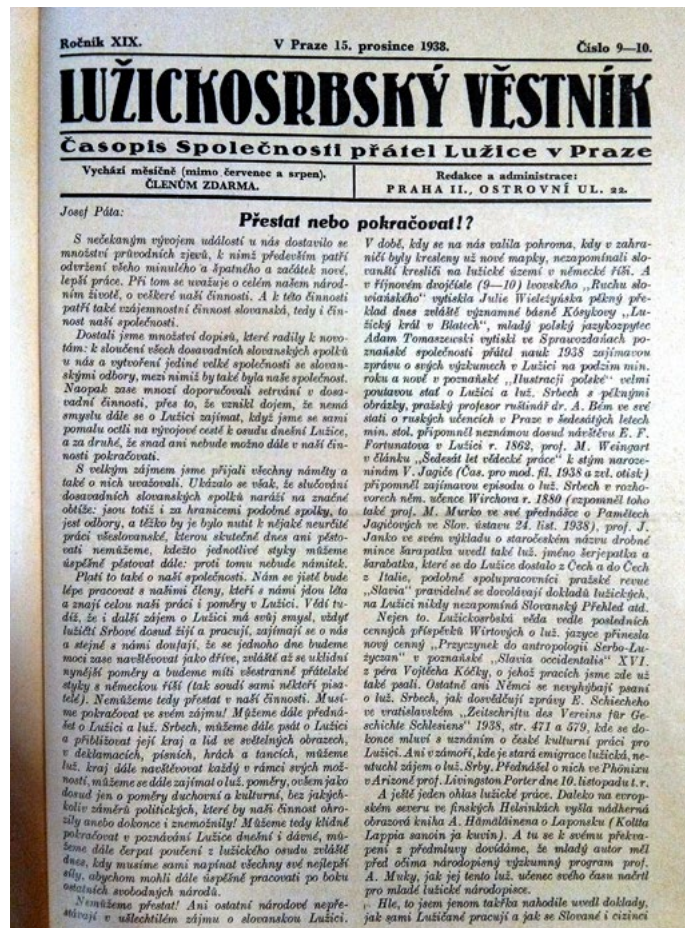
Ladislav Futtera

Nikdo a nic není na světě věčně, ani SPL a její odbory. Po uzavření mnichovské dohody bylo více než zřejmé, že nad existencí celé korporace se povážlivě stahují těžká mračna. Generální tajemník SPL Vladimír Zmeškal se v tuto chvíli pokusil pragmaticky zachránit, co se dá, a jal se po jednotlivých odborech vymáhat nahromaděné pohledávky (viz ČLV 7-8/2019). To profesor slavistiky Josef Páta se ještě naposledy pokusil apelovat na idealismus členů: „Přestat nebo pokračovat!“ ptal se emotivně v úvodníku *Lužickosrbského věstníku* z prosince 1938. Hned v úvodu naznačil dvě možné cesty, po nichž by se mohla SPL v budoucnu vydat:

„Dostali jsme množství dopisů, které radily k novotám: k sloučení všech dosavadních slovanských spolků u nás a vytvoření jediné velké společnosti se slovanskými odbory, mezi nimiž by také byla naše společnost. Naopak zase mnozí doporučovali setrvání v dosavadní činnosti, přes to, že vznikl dojem, že nemá smyslu dále se o Lužici zajímat, když jsme se sami pomalu octli na vývojové cestě k osudu dnešní Lužice, a za druhé, že snad ani nebude možno dále v naší činnosti pokračovati.“

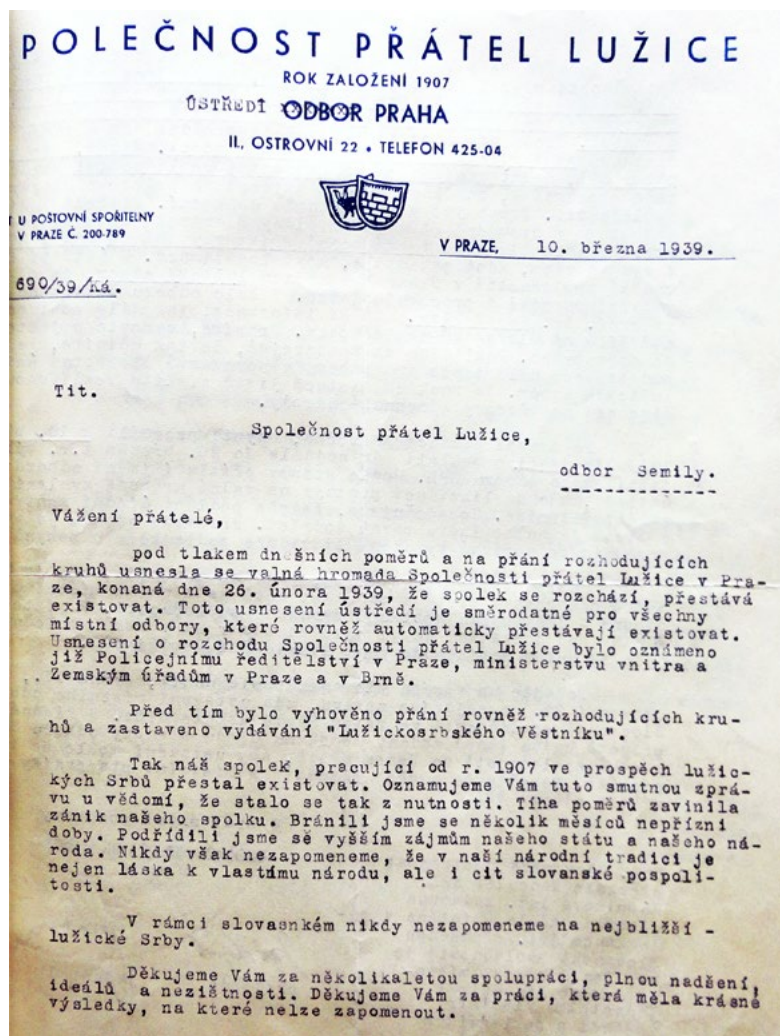
Páta doporučoval setrvat v dosavadní činnosti a burcoval také stávající členy: „Z nejčistšího idealismu jsme vytvořili naši společnost, ve své ideální práci budeme pokračovat. Spolehneme se při tom na spolupráci všeho našeho českého lidu, všeho našeho dosavadního členstva, v něž pevně věříme!“

Jeho naděje však byly až příliš idealistické. Šokovaná společnost hledala viníky a příčiny nastalé situace. K nim na prvním místě měla patřit roztržičnost politické scény a řevnivost mezi politickými stranami. Po vzoru spojování politických stran do velkých bloků a omezení politické konkurence, které bezprostředně po okleštění státu následovalo (a jež však mělo za následek směřování druhorepublikového Česko-Slovenska k modelu autoritativního státu), mělo přijít i semknutí a propojení všech složek občanského života, tedy včetně spolkových aktivit. Tyto úvahy rezonovaly i v Pojizeří a Polabí, kde doposud existovalo nejvíce odborů SPL. Již 21. října 1938 hlásaly *Poděbradské noviny*: „Zjednodušte i spolkový život!“ Vždyť přece „doba žádá zjednodušení veřejného, a proto také spolkového života“.

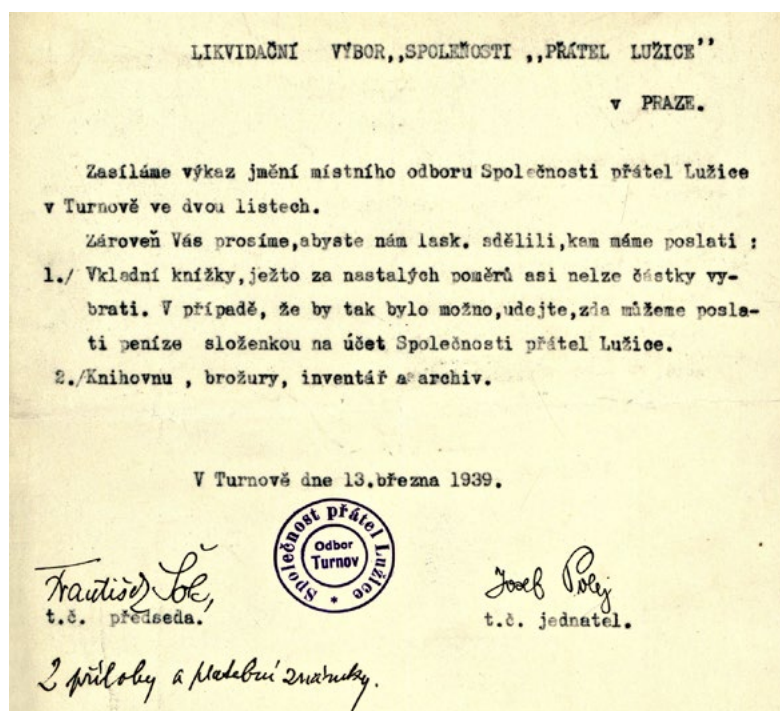

Páta burčující, *Lužickosrbský věstník* 15. 12. 1938.

Vladimír Zmeškal melancholický – SPL se rozchází (10. 3. 1939), zdroj Státní okresní archiv Semily.

Turnov likvidující – Výkaz jmění zasláný z odboru do ústředí (13. 3. 1939), zdroj Serbski kulturny archiw Budyšin.

V okleštěné druhé republice, jejíž existence závisela na zárukách poskytnutých Německou říší, navíc nebyla myslitelná existence spolku, který by byl vůči Německu kriticky naladěný. Přitom upozorňování na protisrbskou politiku německých úřadů, která u řadových členů leckde přerůstala až v emotivní antiněmeckou animozitu, bylo integrální součástí aktivit SPL. Po Novém roce proto na ústředí korporace tlačilo ministerstvo zahraničí, jež nakonec dosáhlo zastavení vydávání *Lužickosrbského věstníku*.

Vývoj byl značně dynamický. Ještě 17. a 18. ledna rozesílal Vladimír Zmeškal do odborů dotazník o činnosti za rok 1938, členské známky a vyzýval k uspořádání valné hromady. „Na přání rozhodujících kruhů“, jejichž tlak rostl od počátku února, se ústředí SPL vrátilo k první variantě, s níž Páta operoval, totiž k zformování široce založené Slovanské společnosti, v jejímž rámci by existoval lužickosrbský odbor. Narychlo svolaná valná hromada ústředí 26. února schválila rozzejtí SPL, respektive její transformování ve Slovanskou společnost, v níž měli rozhodující slovo dosavadní funkcionáři SPL. Předseda ústředí SPL, redaktor Jan Hejret, v jejím rámci obsadil místopředsednický post, jednatelem byl i zde Vladimír Zmeškal.

Na základě stanov SPL se tímto rozhodnutím automaticky rozcházely i jednotlivé odbory. Jejich činovníci měli nyní za úkol provést likvidaci a poslat do 20. března do Prahy veškeré jmění spolku. Zároveň pražští soraobofilové očekávali, že dosavadní členové zformují i ve venkovských sídlech odbory nově zakládané Slovanské společnosti. Oznámení o rozpuštění byla rozesílána až 10. března. Nežli však mohli funkcionáři v odborech začít podnikat kroky podle instrukcí z Prahy, patřila minulosti i druhá republika.

Za daného stavu věcí nebylo „ani pomýšlení na zakládání nějakého odboru SS [*Slovanské společnosti*]“, navíc její pražská kancelář ani nezahájila činnost. Na pořadu dne nyní bylo oznámení o rozpuštění spolku u příslušného okresního úřadu. Formální úkon se na několik dní zadrhl pouze v Semilech, kde okresní úřad omylem požadoval usnesení o rozjetí z valné hromady odboru. Vladimír Zmeškal proto do pojizerského města dodatečně posílal opis oznámení o rozpuštění SPL, adresované Zemskému úřadu v Praze, na jehož základě se automaticky rozcházely i semilský odbor.

Sorabofily zaměstnávala i urychlená likvidace archivů. Jak poznamenal již 20. března Vladimír Zmeškal, „v Praze nic neexistuje a archivy zničeny“. Odbory ani nestihly poslat svůj archiv do Prahy, jak požadovala instrukce z 10. března. O deset dní později již Zmeškal upozorňoval, že „spisy nemá cenu někam posílat“. V té době již jednatelek Poděbradského odboru Alice Vachová veškerou dokumentaci spolku spálila. Sotva 19. března s likvidací skončila, ohlásilo se u ní gestapo, jež obcházelo i další funkcionáře spolku. V Semilech si gestapo dalo na čas (a poskytlo tak prostor k likvidaci dokumentů i o něco liknavějším místním soraobofilům), domovní prohlídka provedla „až“ 31. března. Jak v Poděbradech, tak v Semilech však jeho příslušníci v první řadě zajímala finanční hotovost uložená na vkladních knížkách, které byly promptně zabaveny.

Dodejme však, že bez ohledu na sled událostí v březnu 1939, který rozpustil veškeré naděje na alespoň minimální aktivity orientované na Lužické Srby i v druhorepublikové realitě, se již na přelomu let 1938 a 1939 dostala většina odborů do agonie (a podle druhdy tristního stavu financí se mnohé odbory v podobné situaci pohybovaly již delší dobu). Například na slavnostní zahájení Výstavy lužickosrbské kultury 20. června 1937, poslední velké akce meziválečné SPL, se navzdory naléhání z ústředí, které výstavu prezentovalo jako dílo vzešlé ze spolupráce s početnými odbory v regionu, nedostavila delegace z nepříteli vzdáleného Kolína, ba ani z blízkého Nymburka (naopak dorazili zástupci odborů z Mladé Boleslavi, Poděbrad, Turnova, Se-

mil, i ze vzdálenější Jaroměře a Chocně). V téže roce pak těžkou krizí prošel odbor SPL v Železném Brodě. Z původních 42 se počet členů odboru v průběhu jediného léta propadl na 28. Příčinu tohoto propadu, který neměl v jiných městech obdoby, třebaže ani zde již SPL v podstatě nevykazovala žádnou činnost, je nutno spatřovat v napjaté politické situaci. V Železném Brodě, ležícím takřka na jazykové hranici, bylo ohrožení státu pociťováno obzvlášť silně. Vzдор tomu se však činovníci odboru nemínili jen tak vzdát: Po valné hromadě, jež se uskutečnila 28. února 1938, oslabený spolek plánoval uskutečnit přednášku Josefa Páty. Z předběžně proponovaného podzimního termínu ale pochopitelně sešlo...

Určitou životaschopnost tak v prvních měsících roku 1939 vykazovaly již toliko odbory v Poděbradech a Semilech. Z těchto míst dorazily do rozpuštění korporace vyplněné dotazníky o činnosti v roce 1938. Poděbradští sorabofilové v něm slibovali, že by v průběhu roku uspořádali přednášku, v Semilech dokonce již 31. ledna proběhla valná hromada. Předseda odboru, bankovní úředník František Hyška, si sice postěžoval, že „účast byla slabá“, ovšem přítomnost sedmi členů odboru nikterak nevybočovala ze stavu předchozích let. V podstatě tak svůj přetrvávající zájem o Lužické Srby deklarovali titíž jednotlivci, kteří docházeli na schůze i dříve. Tedy až na dosavadního jednatele Františka Klazara, který se raději nedostavil.

Přinejmenším na příkladu Semil tak můžeme konstatovat, že se Páta ve svém opatrném optimismu zcela nemýlil. Elementární zájem o Lužické Srby na sklonku první republiky i za druhé republiky stále lokálně přetrvával. A to jak v Semilech, tak i v ostatních obcích, kde dosud de iure fungovaly odbory SPL. O činnost této korporace i o Lužické Srby samé však projevovali zájem již pouze nemnozí jednotlivci. – Třeba ve zmíněném Nymburce stačilo, aby byl z města přeložen učitel Miloslav Wajs, který formoval činnost odboru. Po jeho odchodu již místní odbor dokázal pouze svolat na 24. únor 1938 valnou hromadu. A *Lužickosrbský věstník* si neodpustil povzdechnutí, že zpráva z ní „byla tentokrát chudší proto, že bývalý jednatel odboru, pan prof. Wajs, v ústředí známý pracovník, byl v minulém správním roce přeložen služebně na podzim z Nymburska“. – Od zbylých členů se ze setrvačnosti dařilo (ovšem místo od místa s rozdílným úspěchem) vybírat členské příspěvky, ovšem odbory SPL jako platforma případných sorabofilských aktivit ve většině měst již ztratily sílu. Jejich likvidace tedy byla již spíše formálním úkonem.

LITERATURA A PRAMENY:

- FUTTERA, Ladislav, *Lužičtí Srbové a společnost Pojizeří a středního Polabí v době první Československé republiky* [diplomová práce], Praha 2016.
Dostupné on-line: <<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/154443/>>.
GEBHART, Jan – KUKLÍK, Jan, *Velké dějiny zemí Koruny české, Svazek XV.a, 1938–1945*. Praha – Litomyšl.
LEDVINA, Petr, *Přehledné dějiny Společnosti přátel Lužice v letech 1907–1939*. In: M. ČERNÝ – P. KALETA (edd.), *Stoletý most mezi Prahou a Budyšínem. Společnost přátel Lužice (1907–2007)*, Praha 2008, s. 15–56.
Lužickosrbský věstník, Praha, roč. 18–19 (1937–1938)
Poděbradské noviny, Poděbrady, roč. 24 (1938)
Serbski kulturny arhiv Budyšin, fond Historische Bestände / Archiv der Mačica Serbska, MZb VI – Tschechisch-sorbische Wechselseitigkeit und Bohemica
Státní okresní archiv Nymburk se sídlem v Lysé nad Labem, fond Společnost přátel Lužice Poděbrady
Státní okresní archiv Semily, fond Společnost přátel Lužice – odbor Semily

OČIMA Lukáše Novosada

Školské květy – ztráty a počátky

V Sasku nový školní rok. Při té příležitosti byly zveřejněny počty letošních prvňáků v té které škole. Je to docela použitelný ukazatel toho, o jak velké společnosti to tu léta píšeme. Nuže, na základní škole Michała Hórniky ve Worklecích přibýlo v prvním ročníku 14 chlapců a osm dívek. V chróscické základce Jurije Chěžky přivítali 17 nováčků. V Ralbících mají 33 prvňáků, rozdělili je do dvou

tříd. V Pančicích-Kukowě ve škole Jakuba Barta-Čišinského přijali 26 nových dětí, rovněž zde je rozdělili do dvou tříd. Lužickosrbská základní škola v Budyšíně má 37 nových dětí, také rozdělěných do dvou tříd (a v jejich rámci do tří skupin podle koncepce 2plus). No a škola Dr. Marje Grólmusec v Radworu přijala 35 nových dětí, z toho 22 půjde do německé třídy a 13 do lužickosrbské. Pokud dobře počítáme, máme tedy letos v lužickosrbských prvních třídách úhrnem pouhých 146 dětí, které mají lužickou srbštinu jako mateřský jazyk (německé třídy vynecháváme, u budyšínské základní školy, kde je jasné a vlastně i přiznané dělením podle 2plus, že nemohou být všechny děti mateřskojazyčné, bohužel nevíme podrobnější diferenciaci, a tak počítáme vše). Jsou to strašlivé počty – a to jde o srbskou Horní Lužici, tedy tu jazykově vybavenější; v Dolní Lužici bude situace ještě horší.

Zveřejněno bylo také číslo z vyššího školského stupně: budyšínské Lužickosrbské gymnázium má v prvním ročníku 59 nováčků, z nich jen 26 má lužickou srbštinu jako mateřský jazyk, zbylých 33 absolvuje výuku v modelu 2plus (nemělo by to tak být, ale účast v modelu vzdělávání 2plus nakonec znamená jenom malou kompetentnost v lužické srbštině).

Nakonec ještě zpráva z univerzitního školství: na kolejích univerzit v Drážďanech a Lipsku bylo až dosud zvykem, že mají své lužickosrbské poschodí, kde bydlí většina lužickosrbských studentů, kteří ve městě studují. A ti, kteří tam nebydlí, tam aspoň docházejí na party či na oslavu lužickosrbských svátků. Kolejní poschodí v podstatě vždycky tvořila centrum lužickosrbského studentského života v obou městech. Avšak od letoška je drážďanská kolej rozpuštěna – poslední student se již odstěhoval. Přitom společné lužickosrbské bydlení v Drážďanech mělo tradici od konce druhé světové války. Studenti nejprve bydleli na Wundtově ulici, potom na Petersburgově, do roku 2012 byli přestěhováni na Celskou (Zellescher Weg). Nyní se museli vystěhovat, protože překročili maximální možnou dobu studia – a noví lužickosrbscí obyvatelé se nenašli. A tak byla uspořádána aspoň party na rozloučenou, na kterou se sjelo na sto někdejších místních obyvatel...

Zato byla v Budyšíně za účasti ministra školství Christiana Piwarze (CDU) otevřena Lužickosrbská jazyková škola, která ve třech kurzech poskytuje 45 míst učitelům, vychovatelům a úředním spolupracovníkům. „Kurzy jsou prozatím obsazeny jen z poloviny,“ uvedl při otevření školy odpovědný lužickosrbský činovník saského Zemského školského úřadu (LaSuB) Bosčij Handrik.

Vlastně je těžko to komentovat a hořce se přitom nesmát nebo rovnou nebrečet – protože ta druhá polovina dávno mohla být obsazena českými učiteli, kdyby o ně v srbské Lužici skutečně měli zájem. Místo Slovanů je totiž jednodušší naučit lužickosrbsky Němce. Nedá se nic dělat, je třeba být úplně otevřený: lužickosrbská školská politika je pravé peklo, je to aktuálně nejlepší germanizační prostředek, který má německý stát k dispozici, a to se ani sám nemusí snažit a může vše nechat na Lužických Srbech. Vždyť posuďte sami: děti ubývá, schopnosti absolventů 2plus jsou bídné, univerzitní studenti se zájmem o tradici zmizeli, učitelé chybějí, kam se podíváte, a o ty se zájemem pomoci je pramalá touha. To už je systémová sáboťáž, nic jiného.

(autorem doplněný text, který byl publikován na facebookové stránce SPL 25. srpna 2019)

Lužickosrbský volební plakát AfD

S blížícími se saskými zemskými volbami bylo v Lužici možné natrefit na plakáty šéfa saské AfD Jörga Urbana, na nichž byly kromě jeho fotky ještě fotografie dvou velikonočních křížáků z Budyšina a v lužické srbštině slogan „Rěče a kultury zdžeržec“ (čili „Zachovat jazyky a kultury“). Tento plakát se stal předmětem právního zájmu Lužických Srbů, neboť oba jezdcí se na plakátě poznali a nebylo jim po chuti, že se bez dovolení stali předmětem a tváří předvolebního materiálu a kampaně. (Navíc je na plakátech poznali taky další lidé.) Obrátili se tedy na právníka s otázkou, zda je toto možné a přípustné, a bylo jim řečeno, že ano, že k něčemu takovému zvláštního dovolení netřeba. Vysvětlení bylo zhruba takové: „Ve veřejném prostoru smí křížáky fotografovat každý a každý tato

fota smí rovněž využívat. “Samozřejmě by se mohl ozvat autor fotky, o něm však není nic známo, ostatně fotka jistě byla na plakát pořízena legálně z fotografické databanky. Předseda Domowiny Dawid Statnik k plakátu řekl: „Cítíme se zneužití, ale nemáme jak takovým věcem zabránit.“

Je to situace zajímavá hned z několika důvodů:

1. Je to doklad, že lužickosrbská kultura nemá veřejnosti nabídnout co jiného než křižáky, krojované ženy, kraslice a Blata a že z těchto čtyř obrazů se dávno stal kýč a zjednodušení; žádné jiné znaky totiž neidentifikují na první pohled lužickosrbskou kulturu, což si teď Lužičtí Srbové možná naléhavěji uvědomili.

2. Přirozeně se vynořily otázky typu: znamená to, že když si mě někdo někde vyfotí, mohu se zítra nebo za pět let stát součástí nějaké (jakékoli) kampaně, i když ta mi nebude po chuti?

3. Věc by patrně nebyla předmětem zájmu, kdyby stejný plakát vyrobila CDU, jež v srbské Lužici tradičně vítězí, a nikoli neoblíbená AfD, jejíž rétorika (jakkoli to plakát sloganem zdánlivě rozporoval) je vůči lužickosrbské otázce silně přezíravá; tento rozpor Lužické Srby pochopitelně dráždí.

4. Ostatně plakát byl v podstatě alibi reagující na lužickosrbskou kritiku AfD, že strana si ve svém „vládním programu“ vůbec nevšímá Lužických Srbů. O „lužickosrbské kultuře“ byly v programu tři řádky, o lužické srbštině vůbec nic.

5. Bez ohledu na to platí, že lužická srbština byla na plakátu hezky užita ve veřejném prostoru a způsobilo to rozpaky. Ty sice souvisí s bodem třetím a čtvrtým, ale taky ukázaly či dokázaly, jak velký nezvyk to je, když lužickou srbštinu někdo skutečně užívá veřejně.

6. Otázka patrně nejzajímavější: takovéto plakáty (a je skutečně lhostejno, zda jsou politické, nebo zda na nich bude reklama dejme tomu na práci prášek) jsou použitelné pouze v srbské Lužici, tedy v prostoru drobném, miniaturním, kde se víceméně každý s každým zná a kde tedy obličej kohokoli bude automaticky spojován s produktem, jež ten který plakát usiluje propagovat. Reakce obou jezdců (a je vtipným dokladem toho, o čem píšeme, že třeba Lužickosrbský rozhlas v příspěvku o tomto tématu oba dvakrát jmenoval, aniž je nechal se k události vyjádřit – hle, dvojí metr) je tak pochopitelná. Snaha takovým reklamám zamezit je pochopitelná rovněž a hledání způsobů, jak toho dosáhnout, je legitimní.

Zároveň by tuto plakátovou nepohodu napomohlo uklidnit, kdyby se lužická srbština coby jazyk reklamy stala něčím běžným i mimo stránky lužickosrbských periodik. Ale to už bychom asi chtěli přlíš.

(autorem doplněný text, který byl publikován na facebookové stránce SPL 29. srpna 2019)

ODJINUD

Edita Štěříková: Čeští exulanti a Lužičtí Srbové. Kostnické jiskry – Evangelický týdeník, roč. 104, č. 26/2019 z 18. 9. 2019, str. 3.

Edita Štěříková (* 1937) je historička a archivářka zaměřená na problematiku pobělohorských exulantů. Pochází z české rodiny usazené v Uljaniku v dnešním Chorvatsku poblíž Daruvaru; vystudovala v Praze, po pronásledování komunistickým režimem odešla r. 1969 s celou rodinou do Německa, kde žije dodnes. Publikovala dlouhou řadu prací o českých exulantských obcích (Ochranovu, Zellovu a d.), bratrských kazatelích a misionářích. V tomto článku referuje o nové publikaci Lubiny Malinkowé *Verflechtungsraum Lausitz. Böhmisch-ungarische Exulanten und Lausitzer Sorben. Begegnungen und Beziehungen im 18. Jahrhundert* (Bautzen 2019). Nejprve seznamuje s poměry v Lužici, do kterých přicházeli pobělohorskí exulanti z Čech, Moravy a Slezska, líčí různé podoby vztahů nově příchozích a domácího obyvatelstva, poté rekapituluje obsah referované knihy, přičemž konfrontuje témata a zjištění Lubiny Malinkowé se svými; zdůrazňuje její tezi, že exulantští duchovní, jejichž osudy sledovala (např. Jiří Petermann), „nemohou být uchopeni esencialistickým pojetím národa“, neboť se pohybovali v různých kulturách a jazykových sférách a zároveň působili jako prostředníci

mezi nimi. – Vzhledem k tomu, že autorka již po léta působí v Německu, je pro ni přirozené používat i v českém textu německé tvary osobních a místních jmen. To však nemůže snížit hodnotu jejího příspěvku, jímž také svým způsobem zprostředkovává kontakt mezi kulturními sférami. (Lubina Malinkowa sama napsala na toto téma *článek pro Česko-lužický věstník*, vyšel česky pod názvem *Lužice jako místo setkávání: vztahy a kontakty mezi exulanty z českých zemí a Horních Uher a Lužickými Srby v 18. století, četli jste jej v čísle 10/2017 – pozn. red.*)

zbs (doplněno podle internetových zdrojů)

Karel Kuča: Od Rudé Vůle k Boží Vůli. Změny ukrajinského místního názvosloví v letech 1987–2018. Ke 100. výročí tragické události Velké říjnové socialistické revoluce (1917) a ke 100. výročí připojení Podkarpatské Rusi k Československu (1919). Časopis *Společnosti přátel starožitností*, roč. 127/2019, č. 4, str. 218–254.

Renomovaný architekt, památkář, historik urbanismu, který se dlouhodobě zabývá vývojem krajiny a lidských sídel v širokém aspektu – včetně místních jmen, zpracoval tentokrát poněkud ožehavé téma: politicky podmíněné změny jmen měst a vesnic na Ukrajině, nejprve za socialismu, poté po zániku SSSR. Výsledkem mravenčí heuristické práce jsou tabulky jmen sídel (s příslušnými administrativními údaji), umožňující porovnat změny stavu k r. 1986 a 2019 pro vlastní Ukrajinu, a podrobnější tabulky pro území někdejší Podkarpatské Rusi, zachycující rovněž oficiální jména k roku 1986 a 2019, ale také rusínská jména k r. 1928, maďarská k r. 1913 a 1928, a u lokalit, kde nedošlo k návratu historického jména, i maďarská k r. 1880. Text podává analýzu vývoje v kulturně historickém a politickém kontextu nejprve na vlastní Ukrajině, potom samostatně kvůli specifickému vývoji pro území Podkarpatské Rusi, vždy s mnoha příklady, historickými a jazykovědnými komentáři. Postihuje procesy přejmenovávání, jejich příčiny a kritéria výběru. Na vlastní Ukrajině bylo po r. 1990, jak autor zdůrazňuje, těžiště v odstranění připomínek komunistického režimu, nešlo o primárně protiruské zásahy. Na území Podkarpatské Rusi autor pro toto období identifikuje několik typů změn místních jmen: restituce původních rusínských jmen (často jen částečná, s dílčí hláskoslovnou změnou směrem od ukrajinštiny k rusínštině), ale také změna umělého ukrajinského jména na historické rusínské, psané však ukrajinsky (nepříliš početná skupina), umělého či odvozeného ukrajinského jména na historické maďarské (početná skupina, týká se části území s původně maďarským osídlením), změna komunistického ukrajinského jména na historické rusínské, psané ukrajinsky (jen dva případy, přejmenovány však až při celostátní akci roku 2016); zajímavé je i pojednání o zbývajících 49 nehistorických místních jmenech.

zbs

LITERÁRNÍ PŘÍLOHA

Jurij Chěžka

Před 75 lety zmizel ze světa světa básník Jurij Chěžka, představitel lužickosrbské moderny. Vystudoval Arcibiskupské gymnázium v Praze, ve studiu pokračoval na Karlově univerzitě v oborech bohemistika, germanistika a sorabistika. Po zákazu lužickosrbských médií začal vydávat protinacisticky laděný časopis *Gmejnska heja* (Oběžník). Sestavil rovněž rukopisnou sbírku *Na puću za druhej domiznu* (1937). Po obsazení Československa byl vzat do vazby a poté povolán do německé armády. Z války se dochovaly dopisy jeho pražskému učiteli lužické srbštiny Mikławši Krječmarovi. Ten také v roce 1961 vydal jeho souborné dílo. V říjnu 1944 Chěžka dezertoval z německé armády poblíž jugoslávského Kragujevace a od té doby ho nikdo neviděl.

Jeho dílo je velkou inspirací pro lužickosrbské autory 2. poloviny 20. století, navazuje na něj například Kito Lorenc nebo Róza Domašcyna, která ostatně patří do jeho rodiny.

Jeho jméno nese lužickosrbská škola v Chróscích.

Chěžka patří do bohemofilního proudu lužickosrbské literatury, který se skrze vzory přejaté z české a dalších slovanských kultur podílel na reformě lužickosrbského tradičního umění. Byl ovlivněn poetismem, známá je i jeho báseň *W nocy* inspirovaná Karlem Hynkem Máchou, jehož *Máj* zčásti přeložil.

Předkládané básně pocházejí ze sbírky *Serbska poezija 22* (Budyšin 2002), inspirace Fryca Liba ze sbírky *Bóson z Mósta* (2016).

Memento!

Pomalu plíží se smrt, neujdeš jí však nikdy
když budeš rychlejší ty, dříve chytíš ji sám.

Strašpytel

„Musíme být opatrní,“ tak nejez, umírej hladý;
život budeš mít delší, než kdyby v jídle byl jed.

Materialista

Skočí pro pírkó přes plot, jak bych to popsal lépe;
kdyby ten chlapík chtěl smrt, jedl by, až by puknul.

Nádherný večer

Nádherný večer,
v spící přírodě
jen světlo bludiček
vede mi krok
neznámo kam.

Ve špičkách plamenů
břízek mladičkových
zvečera s klekáním
pak ticha dech
odvane den.

Na nebi šedá,
na zemi šerá
procitá zvolna noc
v myšlenkách mých
černá je tma.

Fryco Libo

Višeň

podle Jurije Chěžky

Smrt není štěstí, správný čas není.
smrt, to je žena, žiješ jen pro ni.
Laskavostí tě omotá
nitku života odmotá,
jako bys snědl višeň.
A když pak vyplivneš pecku,
jako bys vypustil duši
do věčnosti.
A když pak začíná bílý den svítat,
pod oknem leží višňové pecky...

Připravil a básně přeložil **Radek Čermák**.

KAK TO WIDŽU JA

Naším čtenářům přinášíme další z textů o spolkové činnosti mladých Lužických Srbů. Moderní doba kladé lužickosrbským tradicím nečekané překážky. Lawrjenc Wawrik zajímavě informuje, jak se v Serbských Pazlicích, převážně katolické vsi severně od Pančic-Kukowa, musela dnešní „chasa“ vyrovnat s problémem pojištění májky.

Předewzaća, nadawki, problemy

Młodźinski klub ze Serbskich Pazlic wobsteji z něhdze 25 sobustawow w starobje 16 do 30 lět. Wjetšina tutych su serbskeho pochada. Z tym smy we winowatosći, zo serbsku rěč a kulturu z nałožkami zdźeržimy. Tež zhromadne wjesne žiwjenje spytamy z něštožkuli předewzaćemi polěpsić. Tak mamy wob lěto minimalnje pjeć zarjadowanjow, při kotrych so wjesnjenjo zetkać móža. Ha-jenje serbskich nałožkow spytamy z tutymi zwjazać. Tak staja so na přikład 30. apryla nawječor meja a w nocy so potom chadojta pali.

Lětsa smy docpěli, zo so meja zaso srjedz wjeski stajić hodži. Runje serbska meja je znamjo wuznaća, zo sy Serb, a tak słuša tute znamjo tež do žra wjeski. Za to smy dyrjbili dołho wojować, dokelž njebě zawěšćenje w padže njezboža rjadowane. Smy so z tutej cyłej problematiku zaběrali, podpisma hromadźili a wěstotne naprawy sebi wumyslili, zo bychmy ju srjedz wjeski stajić móhli. Smy tutón cil hižo před třomi lětami měli a smy tež dowolnosť gmejny za tute předewzaće dóstali. Tak je so hižo fundament za nowu meju natwaril. Jako je był hotowy, su wobmyslenja ze stron wobydlerjow nastali, kak meja docyła zawěšćena je. Po dołhej rešerši smy zhonihi, zo njeje mejski štom za čas kaž steji (2–3 tyźenje) zawěšćený. Tak smy dyrjbili wěstotu štoma za tutón čas zwjetšić. Tute smy ze susodami wobřěćeli, dokelž bychy woni w padže njezboža na škodach čerpjeli. Naprawy smy tež pisomnje do zřěčenjow zapisali, kotraž su za susodow spisali, zo njebychu w padže njezboža sami za škodu rukowali. Pokiw na zawěšćenje mejskich štomow smy tež dale do susodnych wjeskow dali, dokelž mamy tón problem, zo su jenož mejestajenje a mejemjetanje zawěšćene.

Lawrjenc Handrik

Słowniček: předewzaće – akce, podnik; nadawk – úkol; sobustaw – člen; nałožk – zvyk, obyčej; něštožkuli – několik, tu a tam nějaký; zarjadowanje – (pořádaná) akce; docpěć – dosáhnout; hodži so stajić – bude se stavět (germanismus); žro – jádro, střed; zawěšćenje – pojištění, zajištění; naprawa – opatření; gmejna – obec (z něm. Gemeinde); docyła – vůbec; zřěčenje – smlouva.

ZÁPISNÍK

Milí přátelé,

ani v závěrníku předešlém, před dvěma čísly, se mi stále nepodařilo sdělit vám vše podstatné, co se v průběhu roku 2019 událo, a tak zkouším štěstí do třetice. Vezmu to zase přes seznam těch, kteří letošek mají takřkajíc nejvíc na triku:

Na prvním místě musím rád jmenovat poslance Saského zemského sněmu za CDU **Marko Šimana**. Pravidelně nás v Praze navštívuje a ptá se, s čím by mohl pomoci. On je iniciátorem projektu „čestní učitelé do srbské Lužice“, který sice nevyšel, ale byl vážně míněn a politicky Markem připraven (kolaps přišel až v úřední realizaci věci); on po našich stescích, kolik je toho potřeba rychle udělat v Hórníkově lužickosrbské knihovně, co vše je třeba opravit, aby to nezaniklo, vyjednal od saské vlády dvouletou dotaci ve výši osmdesát tisíc eur – tedy zhruba dva miliony korun (na každý rok máme polovinu této částky). Je to velká událost, která bere v potaz, že pražská lužickosrbská knihovna je instituce tvořená od počátku dvěma státy (ať už historicky měly jakoukoli podobu), které pospolu mají vůli vytvářet nějakou dlouhodobou hodnotu. Dokladem toho, že si nevymýšlím, je seznam hostů na srpnovém slavnostním předání dotace, kde nás návštěvou poctil nejen saský ministr pro vnitřní záležitosti Oliver Schenk (CDU), ale též náměstek ministra kultury ČR Vlastislav Ouroda, senátoři Tomáš Czernin (TOP 09) a Jiří Růžicka (TOP 09 + STAN) a další významní činovníci českého ministerstva školství a německé ambasády. I kvůli nim mě těší, že dnes už můžu s klidným srdcem uvést, že po počátečním tápání, jak se rychle popasovat s pravidly a nařízeními, spojenými s udělením cizí státní dotace, jsme se ve věci zorientovali – především díky **Elišce Oberhelové, Clemensi Škodovi, Mateji Waldovi a Tereze Hromádkové**, kteří zasluhují hold – a že první rok dotace zdárně vyčerpáme a bude tak pořízen nejen nový trezor na vzácné tisky do knihovny, ale také a především bude řada cenných knihovních jed-

Členové SPL a senátoři Jiří Růžička (první zleva) a Tomáš Czernín (druhý zprava vpředu) poslouchají projev saského ministra Olivera Schenka, foto Karolína Křížová.

notek (včetně rukopisné *Serbowky*) řádně opravena profesionálními restaurátory. Největší dík ovšem patří právě Marku Šimanovi, že to všechno vymyslel a prosadil.

Ostatně kvalitu jeho práce ocenili rovněž voliči v zářijových saských zemských volbách. O jejich nejzávažnější pointě jste se v českých novinách nedočetli, a tak vám ji tu sdělím: v Sasku i v Braniborsku, kde rovněž proběhly volby, panovaly obavy z nárůstu sněmovních zastoupení strany Alternative für Deutschland (AfD). Členové SPL a čtenáři ČLV patrně v hodnocení této strany budou rozděleni (soudím tak z mnoha osobních rozhovorů na dané téma), já se přiznávám, že je mi protivná a považuji ji za nevyzpytatelnou právě ve vztahu k Lužickým Srbům a jejich právům. Zejména saská AfD často používá agresivní až násilnou rétoriku a prezentuje nápad, z nichž umírněným lidem na hlavě vstávají vlasy hrůzou – konkrétněji už jsem tu o nich psal víckrát. Proto mi dělá dobře říct, že i když AfD výrazně v obou spolkových lužických zemích posílila, v Budyšině vyhrál a poslanecký mandát obhájil právě Marko Šiman. Je to skutečně jeden z těch Lužických Srbů, kteří se pokoušejí něco pro svůj maličký národ dělat a nijak se tím veřejně netají (třebaže s ním ve všem souhlasit nelze). A tento Marko Šiman v Budyšině o 526 hlasů porazil svého oponenta, šéfa saské AfD Jörga Urbana – přestože jinak Šimanova CDU oslabila. Druhý zvolený lužickosrbský poslanec, rovněž za CDU a rovněž obhajující Alojs Mikławsk, porazil ve svém obvodu oponenta z AfD dokonce o víc než tři tisíce hlasů. Řekněte si to nahlas: Lužičtí Srbové dostali na lopatky představitele strany včetně jejího předsedy, která tvrdí, že Německo je země jedné kultury a řeči a nikdy jinak. (Ale stran uvedení volebních výsledků na pravou míru budme féroví, cituji facebookový komentář někdejšího redaktora *Věstníku* Štefana Piláta: „Na mapě Sasko je jasně patrná bašta CDU v oblasti katolických Lužických Srbů, v okolí dominuje vesměs AfD. Na mapě Braniborska je ale vidět, že prakticky v celé Dolní Lužici velmi výrazně dominuje AfD, a nejvíce snad právě v obcích, kde jsou dnes ještě výrazně živé lužickosrbské tradice a místy i dolnosrbština. Třeba v obci Móst získala na 50 %, v Janšojích nebo v Hochoze přes 40 % hlasů. To je úplný opak oproti katolické Horní Lužici a docela zajímavý fenomén. Ukazuje, jak jsou obě Lužice rozdílné.“ Takže i tyto poslední volby nás poukávají více si všimnout Dolní

Lužice a vnímat, že je to jiný svět, než na jaký jsme si zvykli na všech západně od Budyšina.)

Další jméno, jež je nutno uvést, zní **Jiří Januška**. Je to můj dávný kamarád ze studií a nynější vedoucí Katedry středo-evropských studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. A ovšem člen SPL. Jirka jako zapálený lingvista, který rád poznává zejména blízké neznámé řeči, se nám předloni přihlásil na jazykový kurz, následně se ho podařilo přitáhnout na letní školu do Budyšina, na chróscický folklorní festival, na zájezdy atp., prostě zapálit jeho hungaristické a polonistické srdce také pro srbskou Lužici. Díky tomu všemu a díky tomu, že tedy se stal šéfem tam, kde se jím stal, se podařilo vrátit po deseti letech (horno)lužickou srbštinu zpět mezi jazyky, jež lze studovat oficiálně na tuzemských vysokých školách. Jirka se taky rozhodl investovat maximum do reklamy této skutečnosti, což mělo několik důsledků: facebookové příspěvky na toto téma se staly našimi historicky neúspěšnějšími, univerzita návrat lužické srbštiny propagovala na své domovské stránce jako vážnou skutečnost, již je třeba si vážit, s **Radkem Čermákem** jsme pořizovali k tématu veliký rozhovor do *Literárních novin*, díky Jirkovi jsme vystoupili na festivalu Evropský den jazyků, kde jsme měli jazykový minikurz, přednášku a pak ještě tzv. SpeakDating neboli kraťoučkové kurzy, jakási letmá nahlédnutí do lužické srbštiny se zájemci o jazyky, kteří místem konání akce,

pražskou Lucernou, zrovna procházeli. Takto zastoupených jazyků tam byly desítky, ale nám se podařilo vyhrát hlasování o to, který jazyk nejvíc chtějí zájemci vidět i online ve videopřenosu. Ten hlavní výsledek se dostal vzápětí: na kurz lužické srbštiny na FF UK vedený rodilou mluvčí **Katjou Brankačec**, poslední lužickosrbskou lektorkou před zánikem sorabistiky v roce 2007, se přihlásilo dvacet devět zájemců; na historický kurz o Lužici vedený **Petrem Kaletou** se přihlásilo sedmnáct uchazečů (tento kurz byl pravidelně pořádán a hlásilo se na něj v průměru devět studentů). Vzhledem k tomu, že učit cizí jazyk třicítce studentů je nesmysl, byla skupina na můj návrh rozdělena na dvě a náklady na druhý jazykový kurz uhradila SPL – považuji to za víc než rozumně investované (vaše) peníze. Návrat lužické srbštiny na naši nejstarší univerzitu mám za jeden z doposud největších úspěchů našeho předsednictva, to horší v této věci však teprve přijde: lužickou srbštinu na univerzitě udržet dlouhodobě a zájem o ni zrovna tak. Je to jediná cesta, jak doplnit řídící mladé řady tuzemských sorabistů o nové tváře. Tak nám (a Jirkovi, jemuž zde za jeho dosavadní práci upřímně děkuji) držte palce.

Mimochodem, stalo se nám letos ještě něco nevídaného: když jsme zářijové víkendy bezvýhradně trávili tím, že jsme každou sobotu a neděli hostili novou a jinou skupinu lužickosrbských výletníků a turistů, kteří se vypravili za námi poznávat krásy Prahy a kterým jsme chystali kulturní a společenský program (včetně prohlídek dejme tomu Národního divadla či Vyšehradu v lužické srbštině, což děláme vždy, protože německé průvodcování odmítáme), byli jsme v říjnu najednou úplně vysílení a museli uznat, že potřebujeme zvolnit, jinak se zničíme. Rozumějte, kdyby mi někdo před pár lety řekl, že budeme unaveni z toho, že nám začali Lužičtí Srbové houfně jezdit do Prahy a do Čech, nevěřil bych tomu a smál se takovému člověku jako nějakému poštelci. Jenže se to stalo. Proto se na tomto místě musím omluvit přátelům z našich milovaných Chróscíc, kteří chtěli přijet na adventní trhy, že na ně už nedošlo. Už jsme to nezvládli. Příští rok budeme plánovat uvážlivěji a budeme rádi, když nám s hosty pomůžete.

Nejen proto se s vámi těším na viděnou při povyražení s naší společnou lužickosrbskou láskou v roce 2020.

Lukáš Novosad, předseda

Česko-lužický věstník vydává Společnost přátel Lužice, U Lužického semináře 90/13, 118 00 Praha 1 – Malá Strana, www.luzice.com, luzice@luzice.cz, ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech nákladem 300 výtisků. MK ČR E 6880. ISSN 1212-0790.

Roční předplatné: ČR 300 Kč, zahraničí 20 € (hotově 15 €) bankovním převodem na účet Fio banka, a. s., 2900678633/2010.

Redakční rada: vedoucí redaktorka Eliška Oberhelová, eliska.oberhelova@gmail.com, tel. 728 581 822; zástupce vedoucí redaktorky: Jan Zdichynec, zdichy.j@seznam.cz; členové: Zuzana Bláhová, Radek Čermák, Kryštof Peršín. Sazba: Martina Lapišová.

Rada se ne vždy ztotožňuje s názory a slohem pisatelů. Za pravdivost odpovídá autor. Nevyžádané rukopisy nevracíme.